

ОБЛІК ТА АУДИТ

УДК 330.5:311.21:657

В. О. ІВАНЕНКО

Житомирський державний технологічний університет

ПОБУДОВА МАКРОПОКАЗНИКІВ ЩОДО ОБСЯГУ ВИРОБНИЦТВА ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Досліджено сучасну національну практику формування макропоказників щодо виробництва промислової продукції, а також їх інформаційного забезпечення. Запропоновано напрями удосконалення облікового забезпечення статистичної звітності щодо обсягів виробленої промислової продукції.

Present-day national practice of macro indexes forming on industrial output as well as their informational provision have been studied. Directions of accounting provision of statistical reporting improvement concerning industrial output have been suggested.

Ключові слова: макропоказники, виробництво, промислова продукція.

Постановка проблеми. Стійке економічне зростання країни, насамперед, забезпечується високим рівнем ефективності суспільного виробництва, який безпосередньо залежить від ефективності роботи окремих підприємств.

При цьому, вирішення проблеми стабілізації і розвитку економіки України в умовах ринкових відносин можливе лише при створенні конкурентоспроможного промислового виробництва.

Промисловість, як провідна ланка економіки України, визначає рівень її економічного розвитку, спеціалізацію економіки та масштаби участі в територіальному поділі праці.

Протягом останніх 9 років в Україні спостерігається зростання обсягів реалізації промислової продукції (рис. 1).

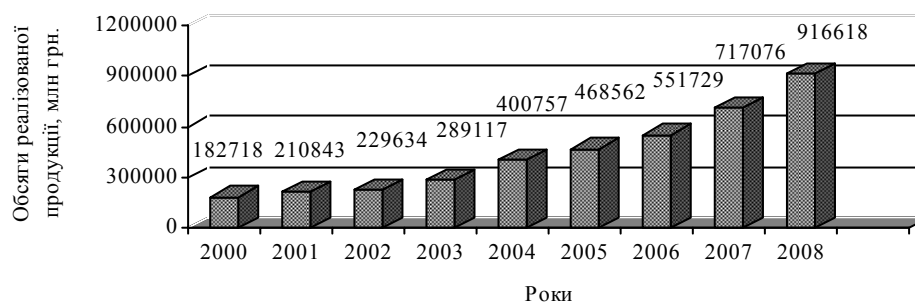

Рис. 1. Динаміка обсягів реалізованої продукції промисловості (у фактичних цінах), млн грн¹

У 2008 році порівняно з 2007 р. обсяги реалізованої промислової продукції зросли на 27,8%, з 2006 р. – на 66,1 %, а з 2000 р. – на 401,7 %.

У лютому 2010 р. порівняно з відповідним місяцем попереднього року спостерігається приріст промислового виробництва на 5,6% (у січні п.р. – 11,8%), за підсумками 2 місяців п.р. – 8,8%. Слід зазначити, що збільшення випуску продукції відбувається майже за всіма видами промислової діяльності.

Крім того, стан промисловості, з однієї сторони, безпосередньо впливає на забезпечення інших видів економічної діяльності засобами виробництва, а населення – споживчими товарами, а з другої – розвиток промислових підприємств значною мірою визначає пріоритети розвитку доповнюючих та обслуговуючих виробництв, інженерної, транспортної, соціальної та інших інфраструктур, зайнятість та рівень життя населення країни в цілому та її регіонів.

Характеристику масштабу виробничої діяльності промислового підприємства, зокрема її якісного результату, дають показники виробництва продукції в натуральному вимірі (за встановленим асортиментом) і загального випуску продукції у вартісному виразі.

Для отримання зазначених показників щодо обсягів виробленої промислової продукції та узагальнення їх на рівні країни необхідна достовірна і точна статистична інформація, основним джерелом формування якої є статистична звітність. Тому важливим є вивчення порядку побудови макропоказників щодо виробництва промислової продукції на основі даних статистичної звітності, а також їх облікового забезпечення.

Метою дослідження є вивчення сучасної національної практики порядку формування валової доданої вартості як основного показника щодо виробництва промислової продукції на макрорівні, а також

¹ Згідно статистичних даних на www.ukrstat.gov.ua

розробка рекомендацій щодо удосконалення його інформаційного забезпечення в частині оптимізації отримання даних статистичної звітності на основі облікової інформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам удосконалення методики формування показників статистичної звітності та підвищення якості вихідної статистичної інформації присвячені праці Г. Кулалова, В.М. Краєвського, В. Моссаковського, А.В. Озеран, Ю.С. Цаль-Цалка. Наукові дослідження О.О. Козлової та П.Я. Хомина присвячені проблемам удосконалення облікового забезпечення та методики складання статистичної звітності сільськогосподарських підприємств. Проте у вітчизняній обліковій теорії та практиці ще недостатньо опрацьовані питання формування показників статистичної звітності щодо обсягів виробництва промислової продукції на основі даних бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу. Основним показником вимірювання обсягу виробництва в економіці служить валовий внутрішній продукт (ВВП), який на стадії виробництва визначається як сума валової доданої вартості (ВДВ) усіх видів економічної діяльності за усіма інституційними секторами економіки в основних цінах і податків (за виключенням субсидій на продукти) за мінусом суми послуг фінансових посередників, яка відноситься до проміжного споживання умовної одиниці та не розподіляється за інституційними секторами (видами економічної діяльності).

При цьому стадія виробництва характеризується такими показниками, як випуск, проміжне споживання та валова додана вартість.

Додана вартість – це вартість, створена в процесі виробництва на даному господарюючому суб'єкті і що охоплює його реальний внесок в створення вартості конкретного товару або послуги. Додана вартість включає заробітну плату, прибуток і амортизацію конкретного суб'єкта економіки. Тому витрати на придбання сировини і матеріалів у постачальників не включаються у додану вартість продукту, виробленого даним суб'єктом [8, с. 54].

Відповідно, валова додана вартість представляє собою різницю між вартістю вироблених товарів і послуг і вартістю товарів і послуг, повністю спожитих у процесі виробництва [1, с. 118]

Вартість товарів і послуг, що є результатом виробничої діяльності одиниць – резидентів у звітному періоді називається випуском продукції, а вартість матеріальних витрат і послуг, спожитих інституційними одиницями у процесі виробництва – проміжним споживанням. Тоді валова додана вартість підприємств визначається як різниця між випуском в основних цінах і проміжним споживанням у цінах покупців.

Для узагальнення інформації щодо обсягів виробленої продукції на макрорівні використовуються два рівні показників і два методи оцінки. Для економіки в цілому обсяги виробництва вимірюються випуском товарів і послуг та валовим внутрішнім продуктом у ринкових цінах, а для інституційних секторів (за КІСЕ¹) і видів економічної діяльності (за КВЕД²) – випуском в основних цінах і валовою доданою вартістю [4].

Згідно з офіційними статистичними даними за 2009 р. промислові підприємства виробили 40,8 % загального обсягу випуску товарів та послуг та сформували 26,5% валової доданої вартості України. На рис. 2 наведена більш детальна структура випуску товарів і послуг за видами економічної діяльності в основних цінах за 2009 р.

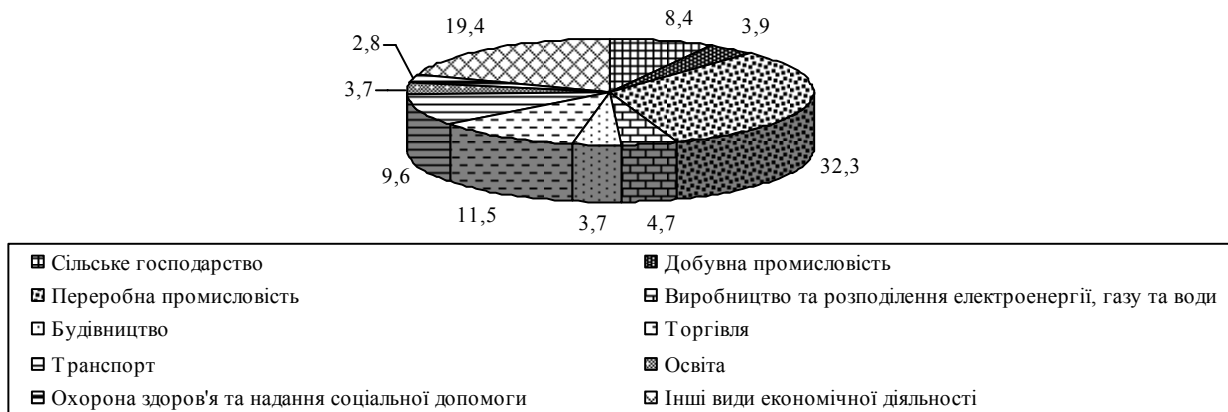

Рис. 2. Структура випуску товарів і послуг за видами економічної діяльності в основних цінах за 2009р³, %

Найбільшу частку у випуску товарів і послуг за 2009 р. займав випуск підприємств переробної промисловості (секція D – переробка ресурсів і матеріальних благ до форми продуктів), який склав 32,3 %.

¹ Класифікація інституційних секторів економіки (КІСЕ), затверджено наказом Держкомстату України від 18.04.2005 р. № 96

² Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) (ДК 009:2005), затверджено наказом Держспоживстандарту України від 26 грудня 2005 р. № 375

³ Згідно статистичних даних на www.ukrstat.gov.ua

Випуск товарів і послуг підприємств переробної промисловості визначається їхньою вартістю і відповідно включає:

- 1) вартість готових виробів, вироблених за звітний період, які призначені для реалізації поза межі підприємства;
- 2) вартість готових виробів, вироблених за звітний період, які призначені для власного капітального будівництва та непромислових підрозділів власного підприємства;
- 3) вартість робіт (послуг) промислового характеру, виконаних на замовлення поза межі підприємства;
- 4) вартість робіт (послуг) промислового характеру, виконаних на замовлення непромислових підрозділів свого підприємства;
- 5) вартість напівфабрикатів власного виробництва, відпущених поза межі підприємства;
- 6) зміна залишку незавершеного виробництва;
- 7) вартість давальницької сировини.

Тобто обчислення випуску ґрунтується на даних про обсяги реалізованої продукції, зміну вартості залишків незавершеного виробництва та запасів готової продукції, продукцію власного виробництва для внутрішніх потреб підприємства.

Проміжне споживання відображає вартість товарів і послуг, використаних у процесі виробництва (за винятком основних засобів, використання яких враховується як споживання основного капіталу), і складається з матеріальних витрат та витрат на оплату послуг (включаючи витрати на відрядження в частині оплати проїзду та послуг готелів).

До складу матеріальних витрат підприємств обробної промисловості включається вартість витрачених у виробництві сировини і матеріалів, напівфабрикатів та комплектуючих, палива і електроенергії, будівельних матеріалів, запасних частин, тари і тарних матеріалів, інших матеріальних витрат.

Не включаються до матеріальних витрат вартість придбаного для перепродажу товару та вартість покупних матеріалів (електроенергії, газу, нафтопродуктів тощо), які реалізуються без додаткової обробки на даному підприємстві [3].

Витрати на оплату послуг включають витрати на послуги транспорту (вантажного і пасажирського), послуги пошти і зв'язку, діяльність у сфері інформатизації, послуги освіти тощо.

Основним джерелом для розрахунку випуску та проміжного споживання підприємств переробної промисловості є інформація отримана зі статистичної звітності, зокрема форми № 1-підприємство «Звіт про основні показники діяльності підприємства за 20 __ рік» (річна) [5], форми № 1П-НПП «Звіт про виробництво промислової продукції» (річна та коротка) [2, 7], форми № 1-споживання (річна) «Обстеження споживання продуктів та послуг у виробництві продукції (робіт, послуг) за 20 __ рік» [6] та ін. Аналіз зазначених форм звітності та інструкцій до їх заповнення дає змогу стверджувати, що вся інформація необхідна для їх складання та розрахунку валової доданої вартості підприємств обробної промисловості формується безпосередньо у системі бухгалтерського обліку, проте у різних аналітичних розрізах (рис. 3).

Інформація щодо випуску продукції формується у формі № 1-підприємство (річна) «Звіт про основні показники діяльності підприємства за 20 __ рік» у розділі 2.1 «Обсяги реалізованої продукції (робіт, послуг) та кількість працівників» та розділі 4 «Запаси». При цьому, для формування показника «Продукція власного виробництва для внутрішніх потреб» постає необхідність у веденні аналітичного обліку до рахунків «Готова продукція» та «Виробництво» у розрізі «Для внутрішніх потреб».

Формування інформації щодо проміжного споживання здійснюється на основі даних форми № 1-підприємство (річна) «Звіт про основні показники діяльності підприємства за 20 __ рік» (розділ 2.3 «Операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг)» та розділ 3 «Окремі види операційних витрат з реалізованої продукції (робіт, послуг)»), а також форми № 1-споживання (річна) «Обстеження споживання продуктів та послуг у виробництві продукції (робіт, послуг) за 20 __ рік»

Крім того, заповнення статистичної звітності щодо обсягів виробництва здійснюється у розрізі КВЕД (форма № 1-підприємство (річна) «Звіт про основні показники діяльності підприємства за 20 __ рік»), форма № 1-споживання (річна) «Обстеження споживання продуктів та послуг у виробництві продукції (робіт, послуг) за 20 __ рік») та Номенклатури промислової продукції¹ (форма № 1П-НПП «Звіт про виробництво промислової продукції» (річна та коротка)). Відповідно постає потреба у веденні аналітичного обліку за зазначеними напрямками, що в сучасних умовах тотальної комп'ютеризації не є трудомістким для бухгалтера, зате сприятиме оперативному заповненню відповідних форм статистичної звітності.

Дослідження інструкцій щодо заповнення зазначених форм статистичної звітності показало, що існує ряд питань, які потребують уточнення. Зокрема, у формі № 1П-НПП (річна) «Звіт про виробництво промислової продукції» у графі 3 «Призначено для збуту фактично виробленої продукції за її видами (за

¹ Номенклатурою продукції промисловості, затверджено наказом Державного комітету статистики України від 30.08.2002 № 320 (із змінами і доповненнями)

Номенклатурою продукції промисловості (НПП) за звітний рік» наводяться дані про випуск готових виробів, які реалізовані у звітному році та які призначені для продажу, але на них не знайдено покупця [2]. До цієї графі включаються також готові вироби власного виробництва: передані своїм непромисловим підрозділам, використані для внутрішніх потреб підприємства (паливно-мастильні і лакофарбові матеріали, меблі, спецодяг та ін.), зараховані до складу своїх основних засобів (виробниче обладнання, інструмент), а також видані в рахунок зарплати, виготовлені на замовлення населення. Таким чином, інформаційне наповнення показника не відповідає його назві, зокрема назва показника характеризує планове завдання з реалізації продукції зовнішнім покупцям, проте в графі наводяться:

Рис. 3. Порядок формування інформації щодо обсягів виробництва промислової продукції

- 1) як фактичні, так і планові дані щодо реалізованої продукції;
- 2) дані про продукцію, призначену для продажу зовнішнім покупцям, та про випуск готових виробів, використані для внутрішніх потреб.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Головним для забезпечення управління виробничими процесами промислових підприємств на макrorівні є статистична інформація щодо випуску продукції, проміжного споживання та валової доданої вартості, джерелом якої є, передусім, дані бухгалтерського обліку.

При цьому заповнення статистичної звітності щодо обсягів виробництва промислової продукції здійснюється у розрізі КВЕД та Номенклатури промислової продукції. Тому було б доцільно, щоб господарюючі одиниці вели аналітичний облік саме в зазначених розрізах.

Для забезпечення формування достовірної інформації щодо вартості продукції власного виробництва для внутрішніх потреб пропонуємо за рахунками «Виробництво» та «Готова продукція» відкрити аналітичні рахунки у розрізі «Для внутрішніх потреб».

Також, рекомендуємо узгодити наступні питання в інструкціях щодо заповнення статистичних звітів:

- 1) розмежувати інформацію стосовно реалізованої продукції та продукції, покупця якої не знайдено;
- 2) розмежувати інформацію щодо продукції реалізованої зовнішнім покупцям та використаної для власних потреб.

Запропоновані зміни щодо форм статистичної звітності дозволять спростити статистичну звітність, зменшити витрати часу на її заповнення обліковими працівниками, а також збільшити її аналітичність, покращити якість сформованої статистичної інформації щодо обсягів промислової продукції.

Література

1. Иванов Ю.Н. Основы национального счетоводства: [учебник] / Ю.Н. Иванов, С.Е. Казаринова, Л.А. Карасева. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 480 с.
2. Інструкція щодо заповнення форм державних статистичних спостережень № 1П-НПП (річна) «Звіт про виробництво промислової продукції» та № 1П-НПП (коротка, річна) «Звіт про виробництво промислової продукції», затверджено наказом Держкомстату України від 12.07.2007 № 215. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mk.ukrstat.gov.ua
3. Методика розрахунку валового внутрішнього продукту виробничим методом і за доходами, затверджена Наказом Держкомстату України від 08.11. 2004 р. № 610 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bestzvut.com.ua
4. Методологічні пояснення до розділу «Національні рахунки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Форма № 1-підприємство (річна) «Звіт про основні показники діяльності підприємства», затверджено наказом Держкомстату України від 13.08.2007р. № 300 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Форма № 1-споживання (річна) «Обстеження споживання продуктів та послуг у виробництві продукції (робіт, послуг) за 20 __ рік», затверджено наказом Держкомстату України від 08.09.2008 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Форма №1П-НПП (річна) «Звіт про виробництво промислової продукції», затверджено наказом Держкомстату України від 12.07.2007 р. № 215 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Юрьева Т.В. Макроекономіка [учебно-методический комплекс]. / Т.В. Юрьева, Е.А. Марьганова. – М., 2008. – 286 с.

Надійшла 10.05.2010

УДК 657

В. С. СЕМЙОН

Житомирський державний технологічний університет

ОЦІНКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА УГОРСЬКІЙ ОБЛІКОВІЙ ПРАКТИЦІ

У статті визначено основні критерії визнання основних засобів, встановлено важливість оцінки як методу бухгалтерського обліку, розкрито способи надходження необоротних матеріальних активів на підприємство та складові їх первісної вартості в українській та угорській обліковій практиці, внесено пропозиції щодо удосконалення законодавства та методики оцінки основних засобів

We determined the main criteria of defining the fixed assets, established the importance of assessment as a method of accounting, revealed the methods of receiving the non-current tangible assets by the enterprise and the components of their original value in the Ukrainian and Hungarian practice, made some suggestions about improving the legislation and methods of assessment of fixed assets.

Ключові слова: оцінка, основні засоби, облік.

Вступ. Необоротні активи підприємства, зокрема його основні засоби, без яких неможливо уявити господарську діяльність будь-якого суб'єкта господарювання, є однією з найважливіших категорій обліково-аналітичного процесу. Проблеми обліку необоротних активів в сучасних умовах господарювання є особливо актуальними, що пов'язано з потребами інвесторів та інших зацікавлених осіб у достовірній, точній та правдивій інформації про майновий і фінансовий стан підприємства. Важливість основних засобів у процесі виробництва не можна недооцінити. Їх кількість з року в рік зростає, про що свідчать дані Держкомстату України. Відповідно, порівняно з 2000 роком, у 2008 році вартість основних засобів у промисловості зростає більш ніж у 3 рази (у 2000 році – 285328 млн грн, у 2008 році – 823796 млн грн) [1]. Близько 70-75 % необоротних активів підприємства складають основні засоби.

У системі теоретичних основ формування та руху основних засобів визначальну роль відіграє концепція їх оцінки, яка повинна забезпечувати виконання принципу об'єктивності та відповідно правильне формування фінансової звітності підприємства.

Для України, особливо для західного регіону, зокрема, для Закарпатської області, Угорська Республіка залишається стратегічним економічним партнером. За перший квартал поточного року зовнішньоторговельний оборот області з Угорщиною склав 110,4 млн доларів США і зріс порівняно з минулим роком на 32,8 % (або на 27,3 млн дол.). Обсяг експорту до Угорщини за цей час склав 80,9 млн дол., що на 14 % більше за показник 2009 року. Угорщина є одним із основних партнерів Закарпаття в інвестиційному співробітництві після Японії, США, Німеччини, Австрії. На сьогодні в регіоні функціонує